

Област Велико Търново

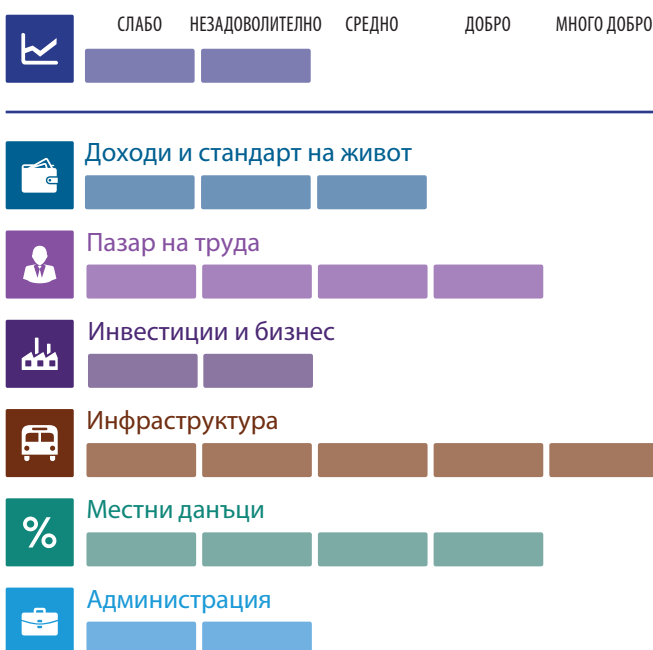
▶ Население (2021)	207 371
▶ Територия (кв.км)	4662
▶ Брой на населените места	336
▶ Дял на населението в градовете (%)	69,8

Брутният вътрешен продукт в област Велико Търново нараства по-бързо от средния за страната спрямо населението. Работната сила е сред най-високообразованите в страната, но застаряването на населението е предизвикателство пред пазара на труда. Инвестиционната и бизнес активност са незадоволителни. Делът на автомагистралите и първокласните пътища в общата пътна мрежа е нисък. Усредненият размер на разглежданите местни данъци в общините от област Велико Търново остава висок. Оценката за степента на прозрачност в работата на местните администрации изостава.

Общото застаряване на населението в страната е особено силно изразено във Велико Търново. По образователни показатели областта е на сравнително добра позиция. Броят на студентите в областта спрямо населението е най-високият в страната. Броят на леглата в многопрофилните болници се запазва изключително нисък. Делът на разкритите престъпления остава висок. Регистрираните в областта престъпления се повишават. Представянето на областта по индикаторите за околна среда е добро. Културният живот в област Велико Търново е интензивен.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■■■

Доходи и стандарт на живот ■■■■

Брутният вътрешен продукт в област Велико Търново нараства по-бързо от средния за страната спрямо населението и през 2021 г. и достига 13,7 хил. лева. Заплатите и пенсиите в областта се увеличават със средния размер за страната. Средната годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е 14,5 хил. лв., а средната месечна пенсия – 506 лева. Коефициентът на Джини за подоходното неравенство намалява през 2022 г. и остава нисък – 30,8 (при 38,4 в страната). Свива се и относителният дял на населението, живеещо под националната линия на бедност – 20,7% (при 22,9% в страната) през 2022 година.

Пазар на труда ■■■■

Делът на трудоспособното население в областта намалява и остава сравнително нисък – 56,4% (при 58,5% в страната) през 2022 година. Икономическата активност също бележи спад и за първи път от три години се изравнява със средната за страната – 73,6%. Това намаление е съпроводено от свиване на заетостта и увеличение на безработицата. Все пак коефициентът на заетост остава сравнително висок – 71,2% (при 70,4% в страната), а този на безработицата – близък до средния – 5,7% (при 5,2% в страната).

Работната сила в областта е сред най-високообразованите. Делът на населението на възраст 25–64 години с основно и по-ниско образование е 7,1% (при 16,0% в страната), а с висше образование – 28,1% (при 29,8% в страната).

Предизвикателство пред пазара на труда в област Велико Търново остава общото застаряване на населението. Коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15–19 години към това на 60–64 години е 58,0% (при 65,7% в страната). Това означава, че на всеки 100 души, на които им предстои да се оттеглят от пазара на труда през следващите няколко години, съответстват 58 младежи, на които им предстои да се вляят на него.

Инвестиции и бизнес ■■■

Инвестиционната и бизнес активност в област Велико Търново са незадоволителни и през 2021 година. Броят на нефинансовите предприятия остава сравнително нисък – 46 на хиляда души от населението (при 60 на хиляда души в страната). Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи нарастват, но обемът на преките чуждестранни инвестиции се свива и остава изключително нисък – 325 евро на човек. По-ниска от средната продължава да е и стойността на произведената продукция на човек от населението в областта.

Към 30 юни 2023 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми в област Велико

Търново достига 2258 лв. (при 2836 лв. в страната). В рамките на областта най-много средства е усвоила община Свищов (2,4 хил. лв.), въпреки че и тя не достига средните стойности за страната.

Относителният размер на разходите за научноизследователска и развойна дейност остава сравнително нисък.

Инфраструктура ■■■■■■

Като своеобразен център на Северна България област Велико Търново се отличава с висока гъстота на пътната и железопътната мрежа. В същото време обаче делът на автомагистралите и първокласните пътища в общата пътна мрежа е нисък – 16,3% при 18,5% в страната през 2022 година. Качеството на пътищата продължава да се повишава и делът на пътната настилка в добро състояние вече е значително над средния – 46% в областта при 41% в страната. През 2022 г. делът на домакинствата с достъп до интернет нараства бързо и за първи път се изравнява със средния за страната – 87,3%.

Местни данъци ■■■■

Усредненият размер на разглежданите местни данъци в общините от област Велико Търново остава сравнително висок и през 2023 година. Значително по-висок е размерът на данъка върху недвижимите нежилищни имоти на юридическите лица (2,50‰ при 2,08‰ в страната) и при прехвърлянето на собственост (2,89% при 2,76% в страната). Сравнително високи остават и данъците върху превозните средства и върху търговията на дребно. Относително нисък пък е данъкът върху таксиметровия превоз – 387 лв. годишно (при 471 лв. в страната).

В рамките на областта най-високи са усреднените данъци в община Велико Търново, а най-ниски – в общините Сухиндол и Елена.

Администрация ■■■

През 2023 г. самооценките на общините в областта за развитието на електронното правителство и за предоставянето на административни услуги на „едно гише“ са по-ниски от средните за страната. Оценката за степента на прозрачност в работата на местните администрации също изостава и е 68,2% (при 70,3% в страната).

Делът на собствените от общите приходи на общините в областта е средно 23,8% (при 29,0% в страната). По-ниско остава и покритието на общинските разходи с местни приходи – 73,0% (при 84,2% в страната) през 2022 година.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■

Демография ■■■■

Общото застаряване на населението в страната е особено силно изразено в област Велико Търново и през 2022 година. Механичният прираст е положителен (2,0‰), но не успява да компенсира силно отрицателния коефициент на естествен прираст в областта (-13,6‰ при -9,7‰ в страната). Това се отразява и на възрастовата зависимост в областта. Съотношението на населението на над 65 години към това на под 14 години е 215,8% (при 165,9% в страната), а към това на 15–64 години – 45,0% (при 37,7% в страната).

Сравнително малка част от населението живее в градовете (69,8% при 73,6% в страната), а гъстотата му в урбанизираните територии е ниска (925 души на кв. км при 1404 души на кв. км в страната).

Образование ■■■■■■

По образователни показатели Велико Търново е на много добра позиция сред останалите области в страната. Делът на децата в детските градини е сравнително висок (90,6% при 87,3% в страната), а нетният коефициент на записване на населението в V–VII клас се повишава през 2022 г. и изпреварва средния за страната – 92,8% в областта при 90,7% в страната. Влошаване се наблюдава при дела на второгодниците, но той остава по-нисък от средния.

Представянето на учениците в областта е под средното за страната и през 2023 година. Средният успех на националното външно оценяване по математика след VII клас е 31,2 т. (при 35,3 т. в страната), а на матурата по български език и литература – „Добър“ 3,72 (при „Добър“ 3,93 в страната). Делът на слабите оценки е 18,8% (при 17,9% в страната).

Броят на студентите във Велико Търново се увеличава и поставя областта на първо място, изпреварвайки столицата, със 75,5 студенти на хиляда души от населението (при 33,2 на хиляда души в страната).

Здравеопазване ■■■■

Делът на здравноосигурените лица в областта нараства, но остава под средния за страната (92,7% при 93,5% в страната) през 2022 година. Броят на общопрактикуващите лекари спрямо населението е над средния за страната, но този на лекарите специалисти е значително по-малък.

Броят на леглата в многопрофилните болници остава изключително нисък (3,7 на хиляда души от населението при 5,9 на хиляда души в страната), а ръстът му през последните няколко години е много бавен. Броят на преминалите за лечение болни е значително под средния за страната – (136 на хиляда души от населението при 235 на хиляда души в страната), което може да означава, че населението търси здравни грижи извън областта (вероятно в близката област Плевен).

Средната продължителност на живота в областта е близка, но над средната за страната (72,1 години при 71,9 години средно).

Ред и сигурност ■■■■

Натовареността на наказателните съдии в област Велико Търново остава сравнително ниска и през 2022 година. Един съдия разглежда средно по 8,1 дела месечно (при 10,1 дела на съдия в страната). Това се отразява и на бързината на правораздаване – 91% от делата приключват в 3-месечен срок (при 89% в страната).

Броят на регистрираните в областта престъпления срещу личността и собствеността се повишава през 2022 г. до 10,8 на хиляда души от населението, но е под средния за страната (11,6 на хиляда души). Делът на разкритите престъпления също леко се увеличава до 58% и остава значително над средния за страната (49%).

Околна среда ■■■■■■

Представянето на областта по индикаторите за околна среда е сравнително добро. През 2021 г. обемът на образованите битови отпадъци е близък, но под средния за страната – 426 кг на човек годишно в областта при 445 кг в страната. Същевременно на практика целият обем се предава за третиране и рециклиране (при 74% в страната).

Сравнително по-ниският дял на населението в градовете оказва влияние върху свързаността на населението с канализация. През 2021 г. 68,3% от населението живее в селища с обществена канализация (при 74,8% в страната), а 61,8% от нея е свързана с пречиствателни станции за отпадъчни води (при 66,8% в страната).

Сравнително нисък е делът на горската територия – 23% (при 33% в страната), но и нарушената територия е относително ограничена – 0,24% (при 0,43% в страната). Инсталираните ВЕИ мощности в областта са сравнително малко.

Култура и туризъм ■■■■

През 2022 г. посещенията на кината, музеите и библиотеките в областта се увеличават значително. Спрямо населението област Велико Търново се нарежда на второ място по посещения на музеи (след област Габрово) и на трето по посещения в библиотеки (след областите Силистра и Шумен).

Броят на леглата в местата за настаняване спрямо населението нараства, но остава сравнително нисък – 25 на хиляда души при 55 на хиляда души в страната. Относително малко са и реализираните нощувки в областта, както и делът на наетите в сектора на културата, спорта и развлеченията.

Ключови показатели за област Велико Търново

Индикатори на икономическото развитие	2020	2021	2022	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	11 492	13 669	n.a.	20 212
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	13 008	14 545	n.a.	18 733
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	30,8	22,5	20,7	22,9
Дял на населението в трудоспособна възраст (%)	59,1	59,4	56,4	58,5
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	75,9	72,2	71,2	70,4
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	6,9	5,3	5,7	5,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование, 25–64 години (%)	10,1	6,7	7,1	16,0
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	29,7	28,6	28,1	29,8
Произведена продукция (лв./човек)	16 145	18 655	n.a.	31 242
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2022	2195	n.a.	3097
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	401	325	n.a.	4098
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	67,3	81,7	87,3	87,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	40,0	44,1	45,9	41,1
Покритие на общинските разходи с местни приходи (%)	76,0	76,5	73,0	84,2
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	75,1	68,3	68,2	70,3

Индикатори на социалното развитие	2020	2021	2022	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	n.a.	n.a.	-13,6	-9,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	n.a.	n.a.	2,0	4,2
Среден успех от матурите по БЕЛ**	4,12	3,83	3,72	3,93
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)**	35,4	32,7	31,2	35,3
Нетен коефициент на записване на населението в V–VII клас (%)	85,1	83,9	92,8	90,7
Средна продължителност на живота (години)***	74,2	72,8	72,1	71,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	84,7	85,3	92,7	93,5
Население на един общопрактикуващ лекар (брой)	1738	1710	1591	1678
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на хиляда души (брой)	10,1	10,0	10,8	11,6
Дял на висящите наказателни дела (%)	9,4	11,8	10,8	11,6
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	69,5	68,3	n.a.	74,8
Образувани битови отпадъци на глава от населението (кг/човек/година)	357	426	n.a.	445
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	100,0	99,8	n.a.	74,0
Посещения в кината на хиляда души от населението	195	182	529	590
Реализирани нощувки в местата за настаняване на хиляда души (брой)	970	1228	1545	3739

* Данните за 2022 г. са включени в изследването от 2023 година. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2022/23 година, а матурите са проведени през 2023 година. Същото важи и за предходните години.

*** Данните са за тригодишни периоди и се обновяват всяка година.